

Ghalib
(International Journal of Law, Political Science and International Relations)

Journal Homepage: www.ghalibqjournal.com

ISSN

P: 2788-4155

E: 2788-6441

OPEN ACCESS

Publisher: Ghalib University-Herat

<https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.15.I.1.9>

Analysis of the Performance of the United Nations Security Council and the International Criminal Court in Response to Violations of Humanitarian Law by U.S. and NATO Forces in Afghanistan

Gholam Ali Ghasemi¹, Alimohammad Ekhtiari^{2*}

¹: Associate Professor, Department of International Law, Faculty of Law, University of Qom, Qom, Iran (g.ghasemi43@gmail.com).

²: PhD student, Public International Law, Faculty of Law, Qom University, Qom, Iran (Corresponding author: Ali1993.Ekhtiari@gmail.com).

Article

ABSTRACT

Info

Article type:
Research Article

PP: 215-241

Received:
10/11/2025

Accepted:
21/04/2026

Published:
09/05/2026

Background and Objective: Violations of international humanitarian law during the military presence of the United States and NATO in Afghanistan are among the most important legal and political challenges of the contemporary international system. The purpose of this study is to examine the performance of the United Nations Security Council and the International Criminal Court in relation to documented violations of humanitarian law by US and NATO forces in Afghanistan during the years 2001 to 2021.

Method: This research was conducted using a descriptive-analytical method and based on library resources, international documents, judicial procedures, and human rights reports.

Findings: The research findings show that despite the existence of credible documentation about war crimes, the Security Council and the International Criminal Court have had limited and non-independent performance under the influence of political considerations, power structures, and legal constraints.

Conclusion: The results of the research indicate that political considerations and the power structure in the international system have prevented full accountability for humanitarian rights violations in Afghanistan. The innovation of the research lies in the simultaneous analysis of the performance of the Security Council and the International Criminal Court in relation to the situation in Afghanistan.

Keywords: Afghanistan, International Criminal Court, United Nations Security Council, Human Rights Violations, US and NATO Military Forces.

Cite this article: Ghasemi, Gholam Ali; Ekhtiari, Ali Mohammad. (2026). Analysis of the Performance of the United Nations Security Council and the International Criminal Court Regarding the Violations of Humanitarian Rights by American and NATO Forces in Afghanistan.. *Ghalib Journal*. 15(1). 215-241.

<https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.15.I.1.9>

This article is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License

1. Introduction

Violations of international humanitarian law in armed conflicts, especially by major military powers, are one of the major challenges of contemporary international law. The military presence of the United States and NATO in Afghanistan after September 11, 2001, despite the claim of fighting terrorism, was accompanied by widespread violations of humanitarian law, including attacks on civilians, destruction of medical facilities, arbitrary detentions, and torture, which have been recorded in reports by human rights organizations and international documents.

International humanitarian law was formed with the aim of protecting civilians and reducing the suffering caused by war, and the Geneva Conventions of 1949, the Additional Protocols of 1977, and the Rome Statute are considered among its most important documents. Based on these documents, the United Nations Security Council and the International Criminal Court are obliged to play a supervisory and judicial role against serious violations of humanitarian law; however, the performance of these institutions towards Afghanistan has always been accompanied by legal and political criticism.

Previous studies have focused more on US war crimes or legal challenges to the International Criminal Court; however, the simultaneous performance of the Security Council and the International Criminal Court regarding violations of humanitarian law in Afghanistan has been less studied in a comparative manner. Therefore, the purpose of this study is to assess the performance of these two institutions regarding documented violations of international humanitarian law by US and NATO forces in Afghanistan during the years 2001 to 2021. The main question of the study is to what extent have the Security Council and the International Criminal Court been able to play an effective and independent role in addressing these violations.

2. Methodology

This research was conducted with a descriptive-analytical approach and is based on the library method and analysis of legal and international documents. The research data was collected through the study of reliable scientific sources, books, scientific-research articles, reports of human rights organizations, official documents of the United Nations Security Council, reports of the Prosecutor of the International Criminal Court and documents related to international humanitarian law. In this research, in addition to examining the rules of international humanitarian law and binding international documents, the performance of the Security Council and the International Criminal Court with respect to the situation in Afghanistan has been subjected to legal and critical analysis. In addition, to assess the degree of independence and efficiency of these institutions, Security Council resolutions, decisions of the Court's

branches, official reports of the Prosecutor's Office and practical procedures of international institutions have been cited.

3. Findings

The research findings show that during the military presence of the United States and NATO in Afghanistan, widespread violations of international humanitarian law have occurred, many of which could constitute war crimes and crimes against humanity. Airstrikes on residential areas, killings of civilians, destruction of medical facilities, and inhumane behavior are among the cases recorded in international and human rights reports. In many of these attacks, the principles of distinction, proportionality, and precaution were not observed in military operations, and a large number of civilians, especially women and children, have been victims.

A review of the performance of the United Nations Security Council shows that despite issuing numerous resolutions on Afghanistan, this institution has failed to establish an effective mechanism to respond to violations of humanitarian law. The Security Council has focused more on combating terrorism and supporting the Afghan government, and has paid less attention to the criminal responsibility of foreign forces. The decision-making structure of the Council, especially the veto power of the permanent members, is considered one of the main factors of this inefficiency.

Regarding the International Criminal Court, the findings also show that despite the Court's legal jurisdiction over the situation in Afghanistan, the investigation process has faced political and executive obstacles. Political pressure from the United States, threats and sanctions against some officials of the Court, and the lack of cooperation from governments have limited the investigation process. In addition, the Court's greater focus on non-governmental groups and the failure to effectively pursue charges against American forces indicate that the Court is influenced by political considerations and its weak institutional independence. Overall, the research findings show that the United Nations Security Council and the International Criminal Court, despite having legal jurisdiction and access to reliable documents, have had a limited performance with respect to violations of international humanitarian law in Afghanistan and are affected by the power structure in the international system.

4. Conclusion

The present study showed that the United Nations Security Council and the International Criminal Court, despite their legal authority and responsibility for the widespread violations of international humanitarian law in Afghanistan, have failed to play an effective and independent role in the realization of international criminal justice. The findings of the study indicate that political

considerations, the influence of great powers, and structural limitations in the international system have directly affected the performance of these institutions and have prevented the perpetrators of war crimes from being fully held accountable.

The performance of the Security Council showed that this institution has been more influenced by the political interests of the permanent members, especially the United States of America, and has adopted a passive and ineffective approach to violations of humanitarian law by foreign forces. On the other hand, the International Criminal Court, despite having legal authority, has failed in practice to conduct effective investigations and prosecutions of American and NATO forces. This situation has challenged the legitimacy and effectiveness of international criminal justice institutions.

The findings of this study are in line with a significant part of previous studies and emphasize the need to review international accountability mechanisms. Accordingly, strengthening the independence of the International Criminal Court, limiting the political use of the veto in the Security Council, establishing independent investigative mechanisms, and increasing the international community's support for international criminal justice are among the most important solutions proposed to reduce impunity and effectively protect humanitarian rights.

5. Conflict of Interest

The authors declares that this research is free of any personal, organizational, or financial conflict of interest and that all stages of the research were conducted in compliance with scientific principles and research ethics.

Acknowledgement

The authors would like to express their gratitude to all professors, researchers, and scientific institutions who have cooperated and assisted in conducting this research by providing scientific and legal resources.

غالب
(مجله بین المللی مطالعات حقوقی، سیاسی و روابط بین الملل)

صفحه اصلی مجله: www.ghalibjournal.com

ISSN
P: 2788-4155
E: 2788-6441

OPEN ACCESS

<https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.15.I.1.9>

ناشر: پوهنتون / دانش گاه غالب - هرات

تحلیل عمل کرد شورای امنیت ملل متحد و دیوان بین المللی کیفری در قبال نقض حقوق بشر دوستانه توسط نیروهای امریکا و ناتو در افغانستان

غلامعلی قاسمی^۱، علی محمد اختیاری^{۲*}

^۱ دانش یار گروه حقوق بین الملل، دانش کده / پوهنتون قم، قم، ایران (g.ghasemi43@gmail.com).

^{۲*} دانش جوی دکتری حقوق بین الملل عمومی، دانش کده / پوهنتون قم، قم، ایران (نویسنده مسؤل: Ali1993.Ekhtiyari@gmail.com).

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: علمی - پژوهشی	زمینه و هدف: نقض های حقوق بین الملل بشردوستانه در جریان حضور نظامی ایالات متحده امریکا و ناتو در افغانستان، از چالش های مهم حقوقی و سیاسی نظام بین الملل معاصر است. هدف این پژوهش، بررسی عمل کرد شورای امنیت سازمان ملل متحد و دیوان بین المللی کیفری در قبال نقض های مستند حقوق بشردوستانه توسط نیروهای امریکا و ناتو در افغانستان طی سال های ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ می باشد.
صص: ۲۱۵-۲۴۱	روش: این پژوهش با روش توصیفی- تحلیلی و بر پایه منابع کتابخانه ای، اسناد بین المللی، رویه های قضایی و گزارش های حقوق بشری انجام شده است.
دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۱۹	یافته ها: یافته های پژوهش نشان می دهد که علی رغم وجود مستندات معتبر درباره جنایات جنگی، شورای امنیت و دیوان بین المللی کیفری تحت تأثیر ملاحظات سیاسی، ساختار قدرت و محدودیت های حقوقی، عمل کردی محدود و غیرمستقل داشته اند.
پذیرش: ۱۴۰۵/۰۲/۰۱	نتیجه گیری: نتایج پژوهش بیان گر آن است که ملاحظات سیاسی و ساختار قدرت در نظام بین الملل، مانع تحقق کامل پاسخ گویی در قبال نقض های حقوق بشردوستانه در افغانستان شده است. نوآوری پژوهش در تحلیل هم زمان عمل کرد شورای امنیت و دیوان بین المللی کیفری در قبال وضعیت افغانستان می باشد.
نشر: ۱۴۰۵/۰۲/۱۹	کلیدواژه ها: افغانستان، دیوان بین المللی کیفری، شورای امنیت سازمان ملل متحد، نقض حقوق بشر دوستانه، نیروهای نظامی امریکا و ناتو.

ارجاع به این مقاله: قاسمی، غلامعلی؛ اختیاری، علی محمد. (۱۴۰۵). تحلیل عمل کرد شورای امنیت ملل متحد و دیوان بین المللی کیفری در قبال نقض حقوق بشردوستانه توسط نیروهای امریکایی و ناتو در افغانستان. فصل نامه علمی - پژوهشی غالب. ۱۵(۱). ۲۱۵ - ۲۴۱. <https://doi.org/10.58342/ghalibqj.V.15.I.1.9>

۱. مقدمه

در بیش از چهار دهه گذشته، افغانستان صحنه یکی از پیچیده‌ترین و طولانی‌ترین بحران‌های بشردوستانه در جهان بوده است؛ بحرانی که با اشغال نظامی خارجی، به‌ویژه حمله ایالات متحده آمریکا و نیروهای ناتو از سال ۲۰۰۱، ابعاد گسترده‌تری یافت. گزارش‌های متعدد از نهادهای بین‌المللی، سازمان‌های حقوق بشری و رسانه‌های مستقل، از وقوع «نقض‌های فاحش حقوق بشردوستانه»^۱ در این کشور حکایت دارد؛ از جمله کشتار غیرنظامیان، شکنجه، بازداشت‌های خودسرانه، و حملات به اهداف غیرنظامی که مصداق بارز نقض کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹م، به‌ویژه کنوانسیون چهارم درباره حمایت از غیرنظامیان در زمان جنگ، و پروتکل‌های الحاقی ۱۹۷۷م. محسوب می‌شوند؛ هم‌چنین، برخی از این اقدامات، از منظر حقوق بین‌الملل کیفری، در چارچوب جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت تعریف شده‌اند، که در اساس‌نامه رُم دیوان بین‌المللی کیفری ۱۹۹۸م. به صراحت مورد اشاره قرار گرفته‌اند. در چنین شرایطی، انتظار می‌رفت نهادهای بین‌المللی مسؤول، به‌ویژه «شورای امنیت سازمان ملل متحد»^۲ و «دیوان بین‌المللی کیفری»^۳، نقش مؤثر و بی‌طرفانه‌ی در نظارت، پیش‌گیری و پاسخ‌گویی ایفا کنند؛ بااین‌حال، عمل کرد این نهادها در قبال افغانستان، با تردیدهای جدی مواجه شده است.

اهمیت این پژوهش در آن است که با تمرکز بر یک مطالعه موردی، عینی و مستند، به بررسی کارآمدی و استقلال نهادهای کلیدی نظام بین‌الملل در مواجهه با نقض‌های حقوق بشردوستانه می‌پردازد. این بررسی نه تنها برای ارزیابی مشروعیت و اثربخشی سازوکارهای بین‌المللی عدالت کیفری اهمیت دارد، بل که می‌تواند در بازاندیشی نسبت به اصلاح ساختارهای موجود و تقویت پاسخ‌گویی بین‌المللی مؤثر باشد.

پیشینه پژوهش نشان می‌دهد که از سال ۲۰۱۱م به بعد، دیوان بین‌المللی کیفری با دریافت گزارش‌های متعدد درباره وضعیت افغانستان، ارزیابی مقدماتی خود را آغاز نمود و در سال ۲۰۱۷م رسماً درخواست آغاز تحقیقات را مطرح کرد. هرچند شعبه تجدیدنظر دیوان در سال ۲۰۲۰م مجوز آغاز تحقیقات را صادر نمود، اما فشارهای سیاسی ایالات متحده آمریکا و موانع ساختاری، روند رسیده‌گی را با چالش‌های جدی مواجه ساخت.

در این زمینه، جواد صالحی در مقاله‌ی تحت عنوان «ابعاد جرایم جنگی آمریکا در افغانستان و امکان سنجی تعقیب آن در دیوان بین‌المللی کیفری (با تأکید بر رویکردهای رسانه‌یی)» که در سال ۱۳۹۹ در پژوهش‌نامه رسانه بین‌الملل، شماره ۵، منتشر شده است، ابعاد حقوقی جرایم جنگی

1 . Grave braches of international Humanitarian Law.

2 . United Nations Security Council.

3 . International Criminal Court (ICC).

نیروهای امریکایی در افغانستان و امکان تعقیب آن در دیوان کیفری بین‌المللی را بررسی نموده است. هم‌چنین سیدمهدی سیدزاده ثانی و محمد طهمان طرقي، در مقاله «مقابله امریکا با دیوان کیفری بین‌المللی در پرونده افغانستان»، که در سال ۱۴۰۰، در پژوهش‌نامه ایرانی سیاست بین‌الملل، شماره ۱، به نشر رسیده، به تحلیل تقابل سیاسی و حقوقی ایالات متحده امریکا با دیوان کیفری بین‌المللی در خصوص پرونده افغانستان پرداخته‌اند. افزون بر آن، میلاد امیری، اسدالله مسعودی مقام و سیده سحر ابوالحبيب در مقاله «بررسی وضعیت افغانستان در دیوان کیفری بین‌المللی» منتشر شده در فصل‌نامه حقوق قضایی، شماره ۲۷، سال ۱۳۹۹، وضعیت حقوقی افغانستان در چارچوب صلاحیت و عمل کرد دیوان کیفری بین‌المللی را مورد بررسی قرار داده‌اند.

باوجود این پژوهش‌ها، هنوز تحلیل جامعی که عمل کرد هم‌زمان شورای امنیت سازمان ملل متحد و دیوان بین‌المللی کیفری را در یک چارچوب تطبیقی و انتقادی مورد بررسی قرار دهد، ارائه نشده است.

هدف این پژوهش، تحلیل انتقادی عمل کرد شورای امنیت سازمان ملل متحد و دیوان بین‌المللی کیفری در قبال نقض‌های مستند حقوق بشردوستانه توسط نیروهای امریکا و ناتو در افغانستان است. پرسش اصلی تحقیق آن است که نحوه عمل کرد شورای امنیت سازمان ملل متحد و دیوان بین‌المللی کیفری در مواجهه با نقض‌های مستند حقوق بشردوستانه توسط نیروهای امریکا و ناتو در افغانستان چه‌گونه قابل ارزیابی است؟ فرضیه تحقیق بر آن است که به‌رغم وجود اسناد معتبر مبنی بر نقض حقوق بشردوستانه توسط نیروهای امریکا و ناتو در افغانستان، شورای امنیت سازمان ملل متحد و دیوان بین‌المللی کیفری در ایفای نقش نظارتی، قضایی و پاسخ‌گو در قبال این نقض‌ها عمل کردی ناکارآمد و غیرمستقل داشته‌اند؛ این امر ناشی از ملاحظات سیاسی، ساختار قدرت در نظام بین‌الملل، و محدودیت‌های حقوقی در صلاحیت و اجرا بوده است.

این پژوهش از نوع تحقیقات کیفی، با روش توصیفی-تحلیلی و با بهره‌گیری از ابزار کتابخانه‌یی انجام شده است. منابع مورد استفاده شامل اسناد رسمی سازمان ملل، گزارش‌های دیوان بین‌المللی کیفری، قطع‌نامه‌های شورای امنیت، رویه‌های قضایی بین‌المللی و مقالات علمی معتبر است. محدوده تحقیق، بازه زمانی ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱ م را در بر می‌گیرد و تمرکز آن بر عمل کرد نهادی در قبال وضعیت افغانستان است.

این پژوهش از حیث علمی و کاربردی مفید است؛ زیرا با تحلیل و بررسی عمل کرد نهادهای بین‌المللی در قبال نقض‌های حقوق بشردوستانه، می‌تواند به غنای ادبیات حقوق بین‌الملل، ارتقای سازوکارهای پاسخ‌گویی و تقویت ظرفیت‌های نهادی در مواجهه با بحران‌های مشابه کمک شایانی نماید.

۲. مفهوم حقوق بین‌الملل بشردوستانه

حقوق بین‌الملل بشردوستانه، شاخه‌یی از حقوق بین‌الملل عمومی است، که به تنظیم رفتار طرف‌های درگیر در مخاصمات مسلحانه، اعم از بین‌المللی و غیر بین‌المللی، می‌پردازد. این نظام حقوقی با هدف کاهش آلام انسانی ناشی از جنگ، از افرادی که در مخاصمه مشارکت ندارند یا مشارکت خود را متوقف کرده‌اند، مانند غیرنظامیان، مجروحان، بیماران، اسرای جنگی و کسانی که ترک مخاصمه کرده‌اند، حمایت می‌کند؛ به بیان دیگر، حقوق بشردوستانه مجموعه‌یی از قواعد الزام‌آور است که حمله به اشخاص و اموال خاص را، چه در زمان صلح و چه در جریان درگیری‌های مسلحانه، ممنوع ساخته و رعایت اصول انسانی را در شرایط جنگی الزامی می‌داند (ضیائی بیگدلی، ۱۴۰۰: ۴۵۳).

این نظام حقوقی بر پایهٔ مجموعه‌یی از معاهدات و اسناد بین‌المللی شکل گرفته است، که مهم‌ترین آن‌ها شامل کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۴۹م، کنوانسیون‌های لاهه، پروتکل‌های الحاقی ۱۹۷۷م و اساس‌نامهٔ رم دیوان بین‌المللی کیفری می‌باشد. این اسناد قواعد مربوط به حمایت از قربانیان جنگ، محدودیت در شیوه‌ها و ابزارهای جنگی و مسؤولیت مرتکبان نقض‌های جدی حقوق بشردوستانه را تنظیم می‌کنند. تخلف از این قواعد، بسته به ماهیت و شدت آن، می‌تواند به‌عنوان نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه یا حتا جنایت جنگی تلقی گردد.

حقوق انسانی افراد در طول مخاصمات در چارچوب کنوانسیون‌های چهارگانهٔ ژنو ۱۹۴۹م تعیین یافته‌اند. «کنوانسیون اول ژنو در خصوص بهبود وضعیت مجروحان جنگ‌های زمینی»^۱، «کنوانسیون دوم در خصوص وضعیت مجروحان و بیماران و غرق‌شده‌گان جنگ‌های دریایی»^۲، «کنوانسیون سوم دربارهٔ رفتار با اسرای جنگی»^۳ و «کنوانسیون چهارم راجع به حمایت از افراد غیرنظامی در طول مخاصمه»^۴ است. کنوانسیون‌های مزبور، بدون ورود به جزئیات مربوط به ابزار و روش‌های جنگ، بر تضمین حقوق افرادی تمرکز دارند که یا در جنگ مشارکت نداشته‌اند یا مشارکت خود را متوقف کرده‌اند. این افراد باید از حمایت کامل برخوردار باشند؛ از جمله برخورد انسانی، دسترسی به مراقبت‌های پزشکی، و مصونیت از شکنجه، رفتار تحقیرآمیز یا مجازات‌های خودسرانه. هم‌چنین، در صورت تعقیب قضایی، باید از دادرسی عادلانه بهره‌مند گردند.

از سوی دیگر، طرف‌های مخاصمه موظف‌اند در انتخاب ابزار و روش‌های جنگی، از به‌کارگیری وسایلی که موجب رنج غیرضروری یا آسیب‌های غیرقابل توجیه می‌شود، اجتناب کنند. اصل تفکیک

1 . Geneva Convention (I) for the Amelioration of the Condition of the Wounded and Sick in Armed Forces in the Field.

2 . Geneva Convention (II) for the Amelioration of the Condition of Wounded, Sick and Shipwrecked Members of Armed Forces at Sea.

3 . Geneva Convention (III) relative to the Treatment of Prisoners of War.

4 . Geneva Convention (IV) relative to the Protection of Civilian Persons in Time of War.

میان اهداف نظامی و غیرنظامی، و اصل تناسب در حملات، از اصول بنیادین حقوق بشردوستانه است. براین اساس، جمعیت‌های غیرنظامی، اموال آن‌ها، و اماکن غیرنظامی باید از حملات نظامی مصئون بمانند (حسینی، ۱۳۹۳: ۷-۸).

مطابق همین اصول، بسیاری از اقدامات نیروهای ایالات متحده آمریکا و ناتو در افغانستان، به‌ویژه در بازه زمانی ۲۰۰۱ تا ۲۰۲۱م، مصداق بارز نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه تلقی می‌گردد. گزارش‌های مستند از سوی سازمان‌های بین‌المللی و نهادهای حقوق بشری، از وقوع حملات هوایی به مناطق مسکونی، بازداشت‌های خودسرانه، شکنجه و رفتار غیرانسانی با زندانیان، و تخریب زیرساخت‌های غیرنظامی حکایت دارد. این اقدامات، افزون بر معایرت با مفاد کنوانسیون‌های ژنو و پروتکل‌های الحاقی، در مواردی مشمول تعریف جنایات جنگی و جنایات علیه بشریت در اساس نامه رم دیوان بین‌المللی کیفری نیز می‌شوند؛ از این رو، تحلیل این موارد در پرتو اصول و اسناد حقوق بشردوستانه، بستر مناسبی برای ارزیابی عمل‌کرد نهادهای بین‌المللی مسؤؤل در قبال افغانستان فراهم می‌سازد.

۳. نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه

نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه، به‌عنوان یکی از جدی‌ترین چالش‌های نظم حقوقی بین‌المللی، زمانی رخ می‌دهد که طرف‌های درگیر در مخاصمات مسلحانه از رعایت قواعد و اصول بنیادین این نظام حقوقی سر باز می‌زنند. حقوق بشردوستانه، که عمدتاً در کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹، پروتکل‌های الحاقی ۱۹۷۷، و قواعد عرفی بین‌المللی متبلور شده است، بر اصولی چون اصل تفکیک میان رزمنده‌گان و غیرنظامیان، اصل تناسب، اصل ضرورت نظامی، و اصل ممنوعیت رنج غیرضروری استوار است. نقض این اصول، از جمله ارتکاب اعمالی چون کشتار عمدی غیرنظامیان، شکنجه، تجاوز جنسی، استفاده از سلاح‌های ممنوعه، حمله به اماکن غیرنظامی و فرهنگی، و رفتار غیرانسانی با اسرای جنگی، مصداق بارز جنایات جنگی محسوب می‌شود. این اعمال، نه تنها ناقض قواعد آمره حقوق بین‌الملل هستند، بل که مسؤولیت کیفری فردی عاملان و آمران آن‌ها را نیز در پی دارند.

از منظر حقوقی، نقض حقوق بشردوستانه می‌تواند هم در مخاصمات مسلحانه بین‌المللی و هم در مخاصمات داخلی رخ دهد و دیوان بین‌المللی کیفری براساس ماده ۸ اساس‌نامه خود، صلاحیت رسیده‌گی به این جرایم را دارد. افزون بر آن، رویه قضایی دادگاه‌های کیفری بین‌المللی برای «یوگسلاوی سابق»^۱ و «رواندا»^۱ نیز بر این نکته تأکید دارد، که حتا در شرایط اضطراری یا تهدید

1 . International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY).

امنیت ملی، هیچ‌گونه توجیهی برای نقض قواعد بنیادین حقوق بشردوستانه پذیرفته نیست؛ همچنین، اصل عدم مصونیت برای مقامات رسمی، که در آرای دیوان‌ها و اسناد بین‌المللی تثبیت شده است، مانع از آن می‌شود که مرتکبان این جرایم با استناد به موقعیت رسمی خود از پاسخ‌گویی بگریزند؛ بنابراین، نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه نه تنها تهدیدی برای کرامت انسانی و صلح جهانی است، بل که آزمونی برای ارادهٔ جامعهٔ بین‌الملل در اجرای عدالت و مقابله با بی‌کیفرمانی محسوب می‌شود. در ادامهٔ بحث، می‌توان به دو محور مهم و مکمل پرداخت، که هر یک ابعاد خاصی از نقض این نظام حقوقی را روشن می‌سازند: نخست، «نقض حقوق بشردوستانه از نظر ابزار مورد استفاده»، که به بررسی سلاح‌ها، تجهیزات و فناوری‌های جنگی ممنوعه یا غیرمتناسب با اصول بشردوستانه می‌پردازد؛ و دوم، «نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه از نظر روش مورد استفاده»، که به شیوه‌های عملیاتی، تاکتیک‌های نظامی، و رفتارهای اجرایی طرف‌های درگیر در مخاصمات توجه دارد.

۳-۱. نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه از نظر ابزار مورد استفاده

تحلیل حقوقی نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه از منظر ابزار مورد استفاده، مستلزم بررسی دقیق اصول بنیادین حقوق مخاصمات مسلحانه و تعهدات ناشی از اسناد بین‌المللی است، که استفاده از سلاح‌های خاص را به دلیل آثار غیرقابل کنترل و غیرقابل تفکیک آن‌ها بر غیرنظامیان، ممنوع اعلام کرده‌اند. براساس «اصل تفکیک»^۱ که در مادهٔ ۴۸ پروتکل اول الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۷۷م تصریح شده، طرف‌های درگیر موظف اند در هر زمان میان اهداف نظامی و غیرنظامیان تمایز قائل شوند. استفاده از ابزارهایی که ذاتاً غیرقابل کنترل بوده و به‌طور گسترده موجب آسیب به جمعیت غیرنظامی می‌شوند، نقض مستقیم این اصل محسوب می‌شود. سلاح‌هایی مانند ماین‌های ضد نفر و بمب‌های خوشه‌یی، به دلیل ماهیت پراکنده‌گی، مانده‌گاری در محیط، و عدم قابلیت تمایز میان اهداف نظامی و غیرنظامی، در اسناد بین‌المللی به‌ویژه «کنوانسیون منع ماین‌های ضد نفر ۱۹۹۷» و «کنوانسیون بمب‌های خوشه‌یی ۲۰۰۸» به‌طور صریح ممنوع شده‌اند. این ممنوعیت نه تنها در زمان استفاده، بل که در تولید، نگهداری، انتقال و کمک به استفاده نیز اعمال می‌شود و نقض آن‌ها می‌تواند مسؤولیت بین‌المللی کیفری و دولتی را در پی داشته باشد.

در این چارچوب، نمونه‌های مستندی از نقض این ممنوعیت‌ها توسط نیروهای امریکایی و ناتو در افغانستان وجود دارد. نخست، استفاده از بمب موسوم به «مادر همهٔ بمب‌ها»^۲ در ولایت ننگرهار در سال ۲۰۱۷م، که با قدرت تخریبی بالا در منطقه‌یی با حضور غیرنظامیان به کار رفت، نگرانی‌های

1. International Criminal Tribunal for Rwanda (ICTR).

2. Principle of Distinction

3. GBU-43/B MOAB.

جدی در خصوص نقض اصل تناسب و تفکیک را برانگیخت؛^۱ دوم، گزارش‌هایی از استفاده «فسفر سفید»^۲ در عملیات‌های نظامی در مناطق مسکونی، به‌ویژه در ولایت هلمند، منتشر شده، که این ماده به‌عنوان سلاح شیمیایی با آثار سوخته‌گی شدید، در اسناد بین‌المللی به‌شدت مورد انتقاد است.^۳ سوم، گزارش‌های یوناما و دیده‌بان حقوق بشر از استفاده از «بمب‌های خوشه‌یی»^۴ در مناطق پُرجمعیت، به‌ویژه در جریان حملات هوایی در سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۴، حکایت دارد که موجب تلفات گسترده غیرنظامیان، از جمله کودکان شده است.^۵ این اقدامات، در پرتو ماده ۸ اساس‌نامه رُم دیوان بین‌المللی کیفری، مصداق بارز جنایات جنگی محسوب می‌شوند. در مجموع، نقض حقوق بشردوستانه از منظر ابزار مورد استفاده، یکی از مصادیق بارز بی‌توجهی به قواعد آمره حقوق بین‌الملل است، که مستلزم پاسخ‌گویی کیفری، جبران خسارت، و اصلاح رویه‌های نظامی در سطح ملی و بین‌المللی است.

۳-۲. نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه از نظر روش مورد استفاده

به موجب حقوق بین‌الملل بشردوستانه و معاهدات بین‌المللی، تعدادی از روش‌های جنگی ممنوع هستند و طرف‌های درگیر در زمان جنگ مجاز به استفاده از آن نیستند. امان‌ندادن، چپاول، گرسنه‌گی‌دادن، نقض عهد و تجاوز از جمله روش‌های غیرقانونی جنگ به‌شمار می‌روند. کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو (۱۹۴۹)، تأکید می‌کند که: ۱. مجروحان و بیماران نیروهای مسلح؛ ۲. کشتی شکسته‌گان نیروهای مسلح در دریا؛ ۳. اسرای جنگی؛ و ۴. غیرنظامیان مورد حمایت حقوق بشردوستانه قرار دارند و طرف‌های جنگ مکلف هستند که از آن‌ها حفاظت و حمایت نمایند. براساس قواعد مذکور، باید به نیروهای دشمن فرصت تسلیم‌شدن و به اسارت‌گرفته‌شدن داده شود و با سربازان مجروح با احترام برخورد شده و از آن‌ها حمایت و نگاه‌داری صورت گیرد. چپاول و مصادره اجباری اموال شخصی دشمن توسط نیروهای مهاجم ممنوع است. به همین ترتیب، در محاصره‌قراردادن شهرها و روستاها و بستن راه‌های مواصلاتی، که در نتیجه آن ورود مواد ضروری به جمعیت‌های غیرنظامی قطع گردد، به‌عنوان یک روش جنگی ممنوع است. حمله به تأسیسات عام‌المنفعه، تخریب و انهدام اهدافی که برای بقای غیرنظامیان ضروری است نیز ممنوع می‌باشند. کشتن، اسیرکردن، یا صدمه‌زدن به دشمن با توسل به پیمان‌شکنی ممنوع است. ماده ۳۷ پروتکل اول الحاقی، در مورد نقض عهد بیان می‌کند که «سوءاستفاده از اعتماد دشمن به‌طوری که او باور

1 . <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-39585129>

2 . White Phosphorus (WP).

3 . <https://www.hrw.org/news/2009/05/11/afghanistan-us-white-phosphorus-use>

4 . Cluster Munitions.

5 . <https://unama.unmissions.org/protection-of-civilians-reports>

کند، به موجب قوانین حقوق بین‌الملل، که در مورد درگیری‌های مسلحانه صدق می‌کنند، تحت حمایت است، خیانت کردن به این اعتماد جنایت است». نیروهای امریکا و ناتو در جریان عملیات در افغانستان بر روستاها و شهرها مشاهده می‌شد که اکثر موارد فوق در حقوق بین‌الملل بشردوستانه نقض شده است. و عمل کرد آنان در استفاده از ابزار جنگ و از نظر روش جنگ، مرتکب جنایت جنگی چندبُعدی در افغانستان شده است. استفاده از سلاح‌ها و روش‌هایی که از نظر حقوق بشردوستانه ممنوع شده‌اند، به صورت مکرر در سراسر کشور استفاده شده است.^۱

۳-۳. نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه توسط نیروهای امریکا و ناتو در افغانستان

حقوق بین‌الملل بشردوستانه، با هدف حمایت از افراد غیرنظامی و محدودسازی آثار مخاصمات مسلحانه، مجموعه‌یی از قواعد الزام‌آور را در قالب کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو (۱۹۴۹)، پروتکل‌های الحاقی (۱۹۷۷)، و عرف بین‌المللی ارائه کرده است. براساس این قواعد، حمله به غیرنظامیان، تأسیسات درمانی، و اهداف غیرنظامی، ممنوع بوده و نقض آن‌ها می‌تواند مصداق جنایات جنگی تلقی شود. در وضعیت افغانستان، مستندات متعدد نشان می‌دهد که نیروهای نظامی ایالات متحده و ناتو، در مواردی آشکار، مرتکب نقض‌های جدی حقوق بشردوستانه شده‌اند، که به چند نمونه بارز از اعمال آن‌ها اشاره می‌نماییم.

۳-۳-۱. حمله به مراسم عروسی در ککرک ولایت ارزگان

در جون ۲۰۰۲، نیروی هوایی ایالات متحده یک مراسم عروسی در روستای ککرک واقع در ولایت ارزگان را هدف حمله قرار داد. در این حمله، بیش از ۴۰ غیرنظامی، از جمله زنان و کودکان، جان باختند. این حمله فاقد هدف نظامی مشروع بوده و نقض اصل تفکیک میان رزمندگان و غیررزمندگان محسوب می‌شود. براساس ماده ۵۱ پروتکل اول الحاقی به کنوانسیون‌های ژنو، حمله به غیرنظامیان ممنوع بوده و چنین رفتاری مصداق جنایت جنگی طبق ماده ۸ اساس‌نامه رُم است.^۲

۳-۳-۲. بمباران روستاهای ولایت هرات

در سال ۲۰۰۷م، طی دو روز متوالی، نیروهای امریکایی چندین روستا در ولایت هرات را بمباران کردند، که منجر به کشته‌شدن ده‌ها غیرنظامی شد. این حملات، بدون تفکیک میان اهداف نظامی و غیرنظامی، و بدون رعایت اصل تناسب، نقض اصول بنیادین حقوق مخاصمات مسلحانه بوده و در چارچوب ماده ۸ اساس‌نامه رُم قابل پی‌گرد کیفری است؛ همین‌طور در سال ۲۰۰۸م در حمله هوایی

1 . <https://jade-abresham.com/slideshow/3686/>

2 . <https://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=174480>

به منطقه عزیزآباد در ولسوالی شیندند، بیش از ۹۰ غیرنظامی، عمدتاً کودکان، جان باختند. این حمله، یکی از خون‌بارترین عملیات‌های هوایی ایالات متحده در افغانستان محسوب می‌شود و باتوجه به شدت، گستره و هدف قراردادن جمعیت غیرنظامی، مصداق بارز جنایت جنگی و نقض ماده ۳ مشترک کنوانسیون‌های ژنو است.^۱

۳-۳-۳. حمله هوایی به ولایت فراه

در تاریخ ۴ می ۲۰۰۹م، حمله هوایی نیروهای امریکایی به روستایی در ولایت فراه، منجر به کشته شدن بیش از ۱۰۰ غیرنظامی شد. این حمله، باوجود هوش‌دارهای محلی مبنی بر حضور غیرنظامیان، انجام شد و نقض اصل احتیاط در حملات نظامی تلقی می‌شود. چنین رفتاری، براساس اساس نامه رُم، جنایت جنگی محسوب می‌شود.^۲

۳-۳-۴. قتل عام غیرنظامی در ولایت قندهار

در سال ۲۰۱۰م، گروهی از سربازان امریکایی سه غیرنظامی افغان را در منطقه مومند ولایت قندهار به قتل رساندند. این اقدام، بدون هیچ‌گونه درگیری نظامی و خارج از چارچوب عملیات جنگی، مصداق قتل عمد غیرنظامیان و نقض قواعد حقوق بین‌الملل بشر و بشردوستانه است؛ هم‌چنین در یکی از جنجالی‌ترین موارد، سرباز امریکایی به نام «رابرت بلز»^۳ در تاریخ ۱۱ مارچ ۲۰۱۲م، با ورود به چند منزل مسکونی در ولسوالی پنجوای ولایت قندهار، ۱۶ غیرنظامی، ازجمله زنان و کودکان را به قتل رساند و ۶ نفر دیگر را زخمی کرد. این اقدام، به‌عنوان قتل عمد غیرنظامیان در شرایط مخاصمه مسلحانه، مصداق جنایت جنگی و نقض فاحش حقوق بشردوستانه است، که در اسناد رسمی دیوان نیز مورد اشاره قرار گرفته است.^۴

۳-۳-۵. حمله هوایی به شفاخانه پزشکان بدون مرز ولایت قندوز

در تاریخ ۳ اکتبر ۲۰۱۵م، نیروی هوایی ایالات متحده شفاخانه سازمان پزشکان بدون مرز در شهر قندوز را هدف حمله قرار داد. در این حمله، ۴۲ نفر از جمله ۱۲ پزشک و ۳۰ بیمار جان باختند. باتوجه به اطلاع‌رسانی قبلی مختصات شفاخانه به ارتش امریکا، این حمله فاقد توجیه نظامی بوده طبق ماده ۸ اساس نامه رُم، مصداق جنایت جنگی است. این حادثه در گزارش رسمی دادستان دیوان بین‌المللی کیفری نیز به‌عنوان یکی از موارد مستند نقض حقوق بشردوستانه ثبت شده است.^۵

1. <https://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=174480>

2. <https://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=174480>

3. Robert Bales.

4. <https://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=174480>

5. <https://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=174480>

بنابراین، رفتار نیروهای نظامی و اطلاعاتی ایالات متحده و ناتو در افغانستان، در موارد متعدده، نقض آشکار حقوق بین‌الملل بشردوستانه بوده و واجد وصف جنایت جنگی و جنایت علیه بشریت است. باوجود صلاحیت حقوقی دیوان بین‌المللی کیفری، موانع سیاسی، فشارهای بین‌المللی، و فقدان هم‌کاری دولت‌ها، مانع از تحقق کامل عدالت کیفری شده‌اند. این وضعیت، ضرورت اصلاح ساختار دیوان، تقویت استقلال نهادی، و حمایت بین‌المللی از عدالت کیفری را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

۴. عمل‌کرد شورای امنیت و دیوان بین‌المللی کیفری

در پرتو اصول حقوق بین‌الملل بشردوستانه و اسناد الزام‌آور بین‌المللی، عمل‌کرد شورای امنیت سازمان ملل متحد و دیوان بین‌المللی کیفری در قبال نقض‌های گسترده حقوق بشردوستانه توسط نیروهای امریکا و ناتو در افغانستان، با چالش‌های ساختاری و سیاسی جدی مواجه بوده است. شورای امنیت، علی‌رغم صدور چندین قطع‌نامه درباره افغانستان، نتوانسته است سازوکار مؤثری برای پاسخ‌گویی به جنایات جنگی و نقض‌های فاحش حقوق بشردوستانه فراهم آورد؛ چرا که ساختار تصمیم‌گیری آن، به‌ویژه حق وتوی پنج عضو دایم، مانع از اقدام قاطع در برابر قدرت‌های بزرگ شده است. ازسوی دیگر، دیوان بین‌المللی کیفری، باوجود صلاحیت سرزمینی ناشی از عضویت افغانستان در اساس‌نامهٔ رُم، و باوجود مستندات گسترده از جنایات ارتكابی، از جمله استفاده از سلاح‌های ممنوعه، شکنجه، و حمله به مراکز درمانی، در عمل با فشارهای سیاسی و عدم هم‌کاری دولت ایالات متحده مواجه بوده و روند تحقیقات و تعقیب کیفری را با تأخیر و محدودیت روبه‌رو ساخته است. این وضعیت، بیان‌گر شکاف میان تعهدات حقوقی نهادهای بین‌المللی و واقعیت‌های سیاسی در مواجهه با نقض حقوق بشردوستانه توسط قدرت‌های نظامی است، و ضرورت بازنگری در ضمانت اجراهای بین‌المللی و تقویت استقلال نهادهای قضایی را برجسته می‌سازد.

۴-۱. عمل‌کرد شورای امنیت در قبال نقض حقوق بشردوستانه

شورای امنیت یکی از ارکان اصلی سازمان ملل متحد است. این شورا ۱۵ عضو دارد، که پنج عضو آن دایم و ده عضو آن به‌عنوان اعضای غیردایم انتخاب می‌گردند. براساس مادهٔ ۲۴ منشور، این سازمان «مسئولیت اولیهٔ حفظ صلح و امنیت بین‌المللی» را به عهدهٔ شورای امنیت گذاشته شده است. به صراحت مادهٔ ۲۵ منشور تصمیمات شورای امنیت برای اعضای ملل متحد الزام‌آور بوده و اعضا، مکلف به قبول و اجرای آن هستند. از بدو تأسیس سازمان ملل متحد و تصویب درخواست عضویت

افغانستان در این سازمان تاکنون نزدیک به هشتاد سال می‌گذرد،^۱ که در این مدت شورای امنیت سازمان ملل در قبال بحران افغانستان و نقض‌های گسترده حقوق بین‌الملل بشردوستانه، به‌ویژه توسط نیروهای نظامی ایالات متحده و ناتو، عمل کردی چندوجهی، اما در مواردی متناقض و ناکارآمد داشته است. با وجود صدور بیش از چندین قطع‌نامه در قالب فصل‌های ششم و هفتم منشور، این شورا نتوانسته است سازوکار مؤثری برای پاسخ‌گویی به جنایات جنگی و نقض‌های فاحش حقوق بشردوستانه در افغانستان فراهم آورد. بررسی این عمل‌کرد مستلزم تحلیل حقوقی قطع‌نامه‌ها، ساختار تصمیم‌گیری شورا، و موانع سیاسی ناشی از نفوذ قدرت‌های بزرگ، به‌ویژه ایالات متحده، است.

از منظر حقوقی، فصل هفتم منشور ملل متحد به شورای امنیت اختیار می‌دهد تا در مواجهه با تهدید علیه صلح، نقض صلح یا اعمال تجاوز، اقدامات الزام‌آور از جمله تحریم، اعزام نیرو، یا ارجاع پرونده به دیوان بین‌المللی کیفری اتخاذ کند. در مورد افغانستان، در سال ۲۰۰۱ م، پس از حملات ۱۱ سپتامبر، قطع‌نامه (۱۷۷۳)^۲ تصویب شد، که به ایالات متحده اجازه داد در قالب دفاع مشروع، به افغانستان حمله کند. این قطع‌نامه، بدون بررسی پیامدهای انسانی و حقوقی حمله نظامی گسترده، به‌نوعی مشروعیت بین‌المللی برای عملیات نظامی امریکا در افغانستان فراهم کرد. در نتیجه، حملات هوایی، بازداشت‌های خودسرانه، شکنجه، و استفاده از سلاح‌های ممنوعه در افغانستان، بدون هیچ‌گونه واکنش حقوقی از سوی شورای امنیت، ادامه یافت.

در سال‌های بعد، قطع‌نامه‌هایی مانند (۱۵۱۰)^۳ و (۱۸۹۰)^۴ مأموریت «نیروهای آیساف»^۵ را تمدید کردند و بر گسترش حوزه فعالیت آن‌ها تأکید نمودند. باوجود گزارش‌های متعدد از نقض حقوق بشردوستانه توسط این نیروها، از جمله استفاده از بمب‌های خوشه‌یی، سفسر سفید، و حمله به مراکز درمانی، هیچ‌یک از این قطع‌نامه‌ها به مسؤولیت کیفری نیروهای خارجی اشاره نکردند. این سکوت حقوقی، برخلاف تعهدات منشور و اصول بنیادین حقوق بشردوستانه، نشان‌دهنده تأثیر ملاحظات سیاسی و نفوذ قدرت‌های بزرگ در تصمیم‌گیری‌های شورا است.

در سال‌های ۲۰۱۱ تا ۲۰۱۴ قطع‌نامه‌های نظیر (۱۹۷۴)^۶ و (۲۱۸۹)^۷ بر انتقال مسؤولیت امنیت به دولت افغانستان، حمایت از حقوق بشر، و مبارزه با تروریسم تأکید کردند. با این حال، باز هم هیچ‌گونه

۱. درخواست عضویت افغانستان براساس قطع‌نامه شماره ۸ این سازمان با ۱۰ رأی موافق و ۱ رأی غایب (کشور استرالیا) در تاریخ ۲۹ آگوست ۱۹۴۶ میلادی به

تصویب سازمان ملل متحد رسید. نگاه کنید به سند شماره S/RES/8 (1946).

۲. نگاه کنید به سند شماره (2001) S/RES/1373.

۳. نگاه کنید به سند شماره (2003) S/RES/1510.

۴. نگاه کنید به سند شماره (2009) S/RES/1890.

۵. International Security Assistance Force (ISAF) نیروهای بین‌المللی کمک به امنیت (آیساف): هیئتی امنیتی و اعزامی به افغانستان، تحت

سرپرستی اتحادیه اروپا (ناتو) بود در ۲۰ دسامبر ۲۰۰۱ به موجب قطع‌نامه ۱۳۸۶ شورای امنیت سازمان ملل متحد موجودیت پیدا کرد.

۶. نگاه کنید به سند شماره (2011) S/RES/1974.

۷. نگاه کنید به سند شماره (2014) S/RES/2189.

سازوکار نظارتی یا تحقیقی برای بررسی نقض‌های حقوق بشردوستانه توسط نیروهای ناتو و امریکا در این قطع‌نامه‌ها پیش‌بینی نشد. در واقع، شورا با تمرکز بر دولت افغانستان، از بررسی عمل کرد نیروهای خارجی چشم‌پوشی کرد.

در سال ۲۰۲۱ پس از خروج نیروهای امریکایی از افغانستان، قطع‌نامه‌هایی مانند (۲۵۹۳)^۱ و (۲۶۱۵)^۲ بر تضمین خروج امن اتباع خارجی، تداوم کمک‌های بشردوستانه به مردم افغانستان و حمایت از مردم این کشور پس از سقوط دولت پیشین تأکید کردند. این قطع‌نامه‌ها، هرچند در ظاهر بر اصول حقوق بشردوستانه پای می‌فشرند، اما بازهم از بررسی گذشته تاریک حضور نظامی خارجی در افغانستان و نقض‌های گسترده حقوق بشردوستانه توسط آن‌ها اجتناب کردند. این روی کرد، نه تنها موجب بی‌اعتمادی مردم افغانستان به نهادهای بین‌المللی شده، بل که اصل بی‌طرفی و عدالت در حقوق بین‌الملل را نیز زیر سؤال برده است. از منظر ساختاری، یکی از موانع اصلی در عمل کرد شورای امنیت، «حق وتو»^۳ پنج عضو دائم است. ایالات متحده، به‌عنوان یکی از اعضای دائم، همواره از ابزار وتو برای جلوگیری از بررسی عمل کرد نظامی خود در افغانستان استفاده کرده است. این امر، موجب شده است که شورا نتواند حتی یک قطع‌نامه تحقیقی یا ارجاعی به دیوان بین‌المللی کیفری درباره جنایات جنگی نیروهای امریکایی در افغانستان صادر کند. در نتیجه، اصل پاسخ‌گویی و عدالت کیفری بین‌المللی، در مواجهه با قدرت‌های بزرگ، عملاً بی‌اثر شده است.

در مجموع، عمل کرد شورای امنیت سازمان ملل متحد در قبال نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه توسط نیروهای امریکا و ناتو در افغانستان، ترکیبی از اقدامات نمادین، سکوت حقوقی، و ملاحظات سیاسی بوده است. این عمل کرد، نشان‌دهنده ضعف ساختاری شورا در مواجهه با قدرت‌های بزرگ و ناتوانی آن در اجرای عدالت کیفری بین‌المللی است. برای اصلاح این وضعیت، جامعه بین‌الملل باید به سمت تقویت استقلال نهادهای قضایی، محدودسازی حق وتو در موارد نقض‌های شدید بشردوستانه، و ایجاد سازوکارهای نظارتی مستقل حرکت کند. تنها در این صورت است که شورای امنیت می‌تواند به‌عنوان نهادی مؤثر در حفظ صلح، امنیت، و کرامت انسانی در جهان عمل کند.

۴-۲. عمل کرد دیوان بین‌المللی کیفری در قبال نقض حقوق بشردوستانه

از زمان آغاز عملیات نظامی ایالات متحده و متحدان آن (ناتو) در افغانستان در سال ۲۰۰۱ م. تا سال ۲۰۲۱، موارد متعدد نقض حقوق بشردوستانه توسط نیروهای نظامی این کشورها به‌صورت مستمر گزارش شده است. این نقض‌ها شامل ارتکاب جنایات جنگی و جنایت علیه بشریت، از جمله کشتار

۱. نگاه کنید به سند شماره S/RES/2593, (2021).

۲. نگاه کنید به سند شماره S/RES/2615, (2021).

غیرنظامیان، شکنجه، بازداشت‌های خودسرانه، تجاوز جنسی، و حملات به تأسیسات غیرنظامی بوده‌اند، که در چارچوب حقوق بین‌الملل کیفری، واجد وصف کیفری و قابل تعقیب هستند.

دولت افغانستان در تاریخ ۱۰ فبروی ۲۰۰۳م. «اساس‌نامه دیوان بین‌المللی کیفری موسوم به اساس‌نامه رُم»^۱ را امضا و تصویب کرد. از اول می همان سال، این سند برای افغانستان لازم‌الاجرا گردید. بر اساس ماده ۱۲ اساس‌نامه، دیوان صلاحیت رسیده‌گی به جرایم مندرج در ماده ۵ اساس‌نامه را دارد، مشروط بر آن‌که این جرایم در قلمرو یک دولت عضو ارتکاب یافته باشند یا توسط اتباع آن صورت گرفته باشند؛ از این‌رو، دیوان بین‌المللی کیفری صلاحیت رسیده‌گی به جرایم ارتكابی توسط نیروهای نظامی و اطلاعاتی ایالات متحده در قلمرو افغانستان را داراست، حتا با وجود آن‌که ایالات متحده عضو دیوان نیست. این صلاحیت، در مواردی که جرایم در کشورهای عضو دیگر مانند لهستان، رومانی و لیتوانی نیز ارتکاب یافته‌اند، قابل اعمال است (سیدزاده ثانی و هم‌کاران، ۱۴۰۰: ۱۸۵-۱۸۶). انتظار جامعه بین‌المللی، به ویژه قربانیان افغان، آن بود که دیوان با ورود فعال به پرونده‌های مربوط به جنایات شدید، ضمن انجام تحقیقات مستقل، مرتکبان را تحت تعقیب قرار داده و آنان را در برابر عدالت پاسخ‌گو سازد. این اقدام، در راستای تحقق اهداف بنیادین دیوان، یعنی مقابله با بی‌کیفرمانی و تضمین اجرای عدالت کیفری بین‌المللی، ارزیابی می‌شود.

در همین راستا، دیوان بین‌المللی کیفری از سال ۲۰۰۷م. با دریافت بیش از ۸۷ گزارش و مکاتبه غیردولتی، ارزیابی مقدماتی وضعیت افغانستان را آغاز کرد. نخستین گزارش رسمی در سال ۲۰۱۱م. تهیه شد و در سال ۲۰۱۳م، صلاحیت موضوعی دیوان در قبال وضعیت افغانستان تأیید گردید. در سال ۲۰۱۵م، دادستان دیوان باتوجه به شدت و ماهیت جنایات ارتكابی و عدم اقدام مؤثر دولت‌های ملی، به این نتیجه رسید که تحقیقات رسمی باید آغاز شود. در نهایت، در تاریخ ۲۰ نوامبر ۲۰۱۷م، دادستان دیوان براساس ماده ۱۵ اساس‌نامه رُم، درخواست رسمی برای آغاز تحقیقات درباره جنایات ارتكابی توسط نیروهای آمریکایی و ناتو از ابتدای جون ۲۰۰۲م را ارائه داد (ICC-02/17-7-RED, 2017).

براساس این درخواست، جنایات ارتكابی در افغانستان در دو دسته اصلی قابل طبقه‌بندی‌اند: «جنایات علیه بشریت»^۲ و «جنایات جنگی»^۳. در دسته نخست، اقداماتی نظیر قتل، زندانی کردن، محرومیت از آزادی فیزیکی، تعقیب و آزار گروه‌ها یا جمعیت‌های خاص براساس مبانی سیاسی یا جنسیتی مشاهده شده است. این اقدامات، مصداق بارز نقض کرامت انسانی و تعرض به حقوق بنیادین افراد محسوب می‌شوند. در دسته دوم، جنایات جنگی شامل قتل، شکنجه، رفتارهای

1 . Rome Statute of The International Criminal Court.

2 . Crimes against humanity.

3 . War Crimes.

تحقیر آمیز، حملات علیه غیرنظامیان، تجاوز جنسی، و تخریب تأسیسات مورد حمایت حقوق بشردوستانه، از جمله شفاخانه‌ها و اماکن غیرنظامی، بوده‌اند. این اعمال، نه تنها موجب آسیب‌های جسمی و روانی گسترده شده‌اند، بل که کرامت انسانی فردی و جمعی را نیز به شدت خدشه‌دار کرده‌اند (سیدزاده ثانی و هم‌کاران، ۱۴۰۰: ۱۸۷).

مطابق گزارش سالانه دفتر دادستان دیوان در سال ۲۰۱۳م، تعداد ۱۴۰۳۰۰ تن از غیرنظامیان افغانستانی در فاصله سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۱۳ در اثر درگیری‌های مسلحانه کشته شده‌اند (ICC-OTP, 2013: 8). این رقم در گزارش سال ۲۰۱۴م به بیش از ۱۷۰۵۰۰ تن افزایش یافت (ICC-OTP, 2014: 19). این آمارها، بیان‌گر وخامت وضعیت امنیتی و انسانی در افغانستان و استمرار جنایات جنگی در این کشور هستند. افزون‌برآن، گزارش‌های رسمی حاکی از آن‌اند که قربانیان این جنایات عمدتاً از میان زنان، کودکان و غیرنظامیان بی‌دفاع بوده‌اند؛ گروه‌هایی که براساس حقوق بین‌الملل بشردوستانه، باید از حمایت ویژه برخوردار باشند.

براساس گزارش خانم فاتو بنسودا^۱، دادستان دیوان، آمارهای ناشی از جنایات جنگی در افغانستان بسیار نگران‌کننده است. این گزارش حاکی از این است که از سال ۲۰۱۱م. تا ۲۰۱۵، بیش از ۱۰۰۰ زن و ۲۳۰۰ کودک به دلیل جنایات جنگی کشته شده‌اند؛ علاوه‌براین، تعداد مجروحان و زخمی‌ها نیز بسیار بیش‌تر از این آمارهاست. یکی از نمونه‌های تلخ این وضعیت، بمباران هوایی شفاخانه پزشکان بدون مرز^۲ در ولایت قندوز در سوم اکتبر ۲۰۱۵ است، که توسط جنگنده‌های نیروهای مسلح ایالات متحده انجام شد. در این حمله، بیش از ۴۲ نفر جان باختند، که شامل ۱۲ تن از اعضای کادر پزشکان بدون مرز و ۳۰ بیمار بودند. علاوه‌براین، شفاخانه نیز تخریب شد، که به‌عنوان یک مثال واضح از جنایات جنگی قابل تشخیص است و این اعمال براساس پاراگراف دوم ماده ۸ اساس‌نامه، مصداق آشکار جنایات جنگی است. این حوادث نشان می‌دهند که وضعیت امنیتی و انسانی در افغانستان به شدت نگران‌کننده است و نیاز به پی‌گیری و رسیدگی به جنایات جنگی بیش‌تر از پیش حائز اهمیت است (ICC-OTP, 2015:29). درخواست صدور مجوز تحقیقات توسط دادستان نشان می‌دهد که حادثه بمباران هوایی شفاخانه پزشکان بدون مرز در افغانستان نه تنها به واسطه ناتو، وزارت اطلاعات ایالات متحده، و دولت‌های افغانستان و ایالات متحده آمریکا رخ داده است، بل که به‌طور مشترک توسط آن‌ها صورت گرفته است. مقامات ایالات متحده این حادثه را ناشی از اشتباه خدمه جنگنده آمریکایی در تشخیص محل غیرنظامی قلم‌داد کرده‌اند، اما گزارش سازمان پزشکان بدون مرز نشان می‌دهد که محل شفاخانه با نشانی‌های واضحی علامت‌گذاری شده

1 . Fatou Bensouda.

2 . Médecins Sans Frontières (MSF).

بود و حتا مختصات محل یادشده را نیز از قبل برای مقامات ارتش امریکا ارسال کرده بودند. این نقاط نشان می‌دهند که وضعیت واقعی این حادثه و علت آن هنوز به‌طور کامل روشن نشده است و نیاز به تحقیقات دقیق‌تر و صادقانه‌تر در این زمینه وجود دارد (ICC-02/17-Red, 2017: 128-129).

براساس گزارش دادستان دیوان، اعمال جنایت جنگی و جنایت علیه بشریت در افغانستان در هر ۳۴ ولایت آن صورت گرفته است. ادعا شده است که تعداد محدودی از جرایم مرتبط با درگیری مسلحانه در کشورهای لهستان، رومانی و لیتوانی که همه‌گی عضو دیوان هستند نیز رخ داده است. براساس گزارش‌های ارسال شده به دادستان از سال ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۸، افراد زیادی به بازداشت‌گاه‌های مخفی سازمان سیا^۱ (آژانس اطلاعات مرکزی آمریکا) در این کشورها منتقل شده و تحت شکنجه و آزار قرار گرفته‌اند. دادستان در درخواست خود این جنایت‌ها را مرتبط با منازعه مسلحانه افغانستان اعلام کرده و آن را مشمول صلاحیت دیوان دانست (ICC-02/17-Red, 2017: 28-29). این موارد نشان می‌دهند که نقض حقوق بشردوستانه و استفاده از شکنجه در زمان‌های جنگ و منازعات مسلحانه، به‌طور گسترده‌یی در منطقه و حتا خارج از آن رخ داده است. این مسائل نیازمند توجه و تحقیقات دقیق‌تر برای رسیدن به حقیقت و اعمال عدالت هستند.

پس از ارجاع موضوع به شعبه مربوط، یک اعلامیه رسمی صادر شد، که تمامی قربانیان جنایت‌های جنگی و جنایات علیه بشریت برگه‌های مخصوصی که برای اعلام مشارکت و ثبت ادعاهای قربانیان یا خانواده آن‌ها تنظیم شده بود به دیوان ارسال کنند. قربانیان، ادعاهای خود را در این برگه‌ها به دیوان ارائه دادند. پی‌رو این درخواست، که با واکنش سیاسی تند ایالات متحده آمریکا و تهدید به اتخاذ تدابیر حقوقی علیه مقامات دیوان روبه‌رو شد، شعبه پیش‌دادرسی در ۱۲ اپریل سال ۲۰۱۹ میلادی بعد از مدت‌ها انتظار با صدور رأیی درخواست دادستان را رد نمود. دادرسان شعبه پیش‌دادرسی در رأی خود برای نخستین‌بار در تاریخ دیوان اعلام داشتند که تحقیقات احتمالی دادستان به «نفع عدالت» نخواهد بود و مقتضای عدالت عدم تداوم تحقیقات است؛ بنابر اساس‌نامه رُم، در فرایند ارزیابی مقدماتی علاوه بر معیار صلاحیت، دو معیار دیگر نیز می‌بایست از سوی دادستان مورد بررسی و احراز واقع شود. اول معیار قابلیت پذیرش است، که خود از دو مؤلفه شدت‌مندی و صلاحیت تکمیلی تشکیل شده است و دیگری شرط مقتضای عدالت است. قضیه افغانستان نخستین موردی بود که دیوان به شرط و معیار مقتضای عدالت استناد کرده بود (سیدزاده ثانی و هم‌کاران، ۱۴۰۰: ۱۸۷). دادرسان شعبه پیش‌دادرسی در این رأی مایوس‌کننده خود که خلاف انتظار همه‌گان بود اعلام داشتند که به دلیل نبود یک دورنمای روشن از موفقیت‌آمیزبودن اقدامات تحقیقی و تعقیبی دادستان در آینده، اقتضای عدالت عدم اقدام می‌باشد. به تعبیر واضح‌تر موضوع این

[تحلیل عمل‌کرد شورای امنیت ملل متحد و دیوان بین‌المللی کیفری در قبال...]

نیست که جنایت‌های جنگی اتفاق نیفتاده است، یا این که مدارک و ادله وقوع جنایت‌ها ضعیف و ناقص باشند و یا این جنایت‌ها به اندازه کافی توجه دیوان را جلب نکرده اند، بل که مشکل این است که انجام تحقیقات دقیق دادرسی مناسب درباره جنایات ارتكابی در افغانستان، موفقیت‌آمیز و نتیجه‌بخش نخواهد بود. در مستندکردن این ادعا دادرسان شعبه پیش‌دادرسی به نبود امنیت کافی در افغانستان و دشواری دسترسی به قربانیان و همچنین ادله میدانی در کنار فقدان دورنمای هم‌کاری از سوی امریکا اشاره کردند. دادستان از این تصمیم تجدید نظر خواهی نمود.

شعبه تجدیدنظر رأی شعبه پیش‌دادرسی را مورد ابرام قرار نداد و آن را اصلاح کرد و براساس آن به دادستان مجوز تحقیقات داد. هرچند این تلاش توسط شعبه پیش‌دادرسی در سال ۲۰۱۹ مردود اعلام شد، اما شعبه تجدیدنظر دیوان با تجدیدنظر خواهی دادستان و گزارشات وی در ۵ مارچ ۲۰۲۰ به این نتیجه رسید که دیوان حق ورود و رسیده‌گی به جنایات ارتكابی توسط امریکا و سایرین را خواهد داشت. امری که تاکنون نسبت به امریکا بی‌سابقه بوده و خشم دولت‌مردان آن را برانگیخته است؛ و دولت امریکا معتقد بود که با توجه به مفاد موافقت‌نامه امنیتی کابل - واشنگتن و منع مراجعت دولت افغانستان به مراجع بین‌المللی در خصوص هرگونه اقدامات شهروندان امریکا و از سوی دیگر با عنایت به وابسته‌گی دولت کابل به کمک‌های مالی و نظامی امریکا و تهدید به قطع این کمک‌ها اجازه هم‌کاری با دیوان را به دولت افغانستان نخواهد داد و همچنین آقای جان بولتون مشاور امنیت ملی ترامپ در سپتامبر ۲۰۱۸ اعلام کرد که چنان‌چه دادگاه بین‌المللی کیفری بخواهد درباره اتهام جنایات جنگی نیروهای نظامی و اطلاعاتی امریکا در جنگ افغانستان شروع به تحقیق کند. دولت امریکا با آن مقابله خواهد کرد و دولت امریکا ورود قضات و دادستان‌های دادگاه بین‌المللی کیفری را به این کشور ممنوع و کمک‌های مالی به دیوان را از طریق سیستم بانکی امریکا تحریم خواهد کرد. مایک پمپئو وزیر امور خارجه وقت امریکا در واکنش به مجوز تحقیقات دیوان نیز اعلام نمود که دیوان بین‌المللی کیفری یک یاغی است و با این مجوز از ورود قضات و کارکنان دیوان به امریکا جلوگیری می‌شود (امیری و هم‌کاران، ۱۳۹۹: ۴۷-۴۶).

اما دولت سابق افغانستان به تاریخ ۲۶ مارچ ۲۰۲۰ با فشار دولت امریکا در مورد صدور مجوز تحقیقات دادستان توسط شعبه تجدیدنظر ملاحظاتی داشت و باتوجه به این که ورود دیوان در شرایطی که مذاکرات صلح در جریان بود، می‌توانست بر وضعیت سیاسی و امنیتی افغانستان تأثیر منفی بگذارد، در ضمن ارائه اسناد و مدارکی مبنی بر این که بسیاری از جرایم و جنایات در حیطه صلاحیت دیوان، توسط محاکم داخلی افغانستان در حال رسیده‌گی است، خواهان دقت بیش‌تر در رابطه با وضعیت افغانستان گردید و خواستار توقف تحقیقات دیوان بین‌المللی کیفری و بررسی

پرونده‌های مربوط در دادگاه‌های داخل این کشور شد و بدین ترتیب دیوان بین‌المللی کیفری نیز تحقیقات دادستان کل در این باره را متوقف کرد.

یک سال پس از تسلط امارت اسلامی بر افغانستان، دادستان دیوان بین‌المللی کیفری، آقای کریم خان، از قضات دیوان درخواست کرد تا مجوز از سرگیری تحقیقات دربارهٔ مجموعه‌یی از جنایات ارتكابی در افغانستان را صادر کنند. این درخواست شامل بررسی اتهامات وارده علیه نیروهای نظامی ایالات متحده و همچنین گروه‌های مسلح، از جمله شاخهٔ خراسان گروه دولت اسلامی (داعش)، بود. در پاسخ به این درخواست، قضات دیوان در تاریخ ۳۱ اکتبر ۲۰۲۲، پس از توقف بیش از دو ساله روند تحقیق، با از سرگیری تحقیقات موافقت کردند. با این حال، در تصمیم جدید دیوان، تمرکز اصلی بر بررسی جنایات احتمالی ارتكابی توسط گروه داعش و سایر گروه‌ها قرار گرفت و پی‌گیری جنایات جنگی منتسب به نیروهای نظامی ایالات متحده، که طی دو دههٔ گذشته در افغانستان رخ داده بود، عملاً از اولویت خارج شد.^۱

بنابراین، عمل کرد دیوان بین‌المللی کیفری در قبال نقض حقوق بشردوستانه در افغانستان، از منظر حقوقی قابل دفاع، اما از منظر عملی و سیاسی، ناکارآمد و متزلزل بوده است. دیوان با وجود برخورداری از صلاحیت قانونی، در برابر فشارهای سیاسی دولت‌های قدرت‌مند، به‌ویژه ایالات متحده، نتوانست به‌طور مؤثر به وظیفهٔ خود در مقابله با بی‌کیفرمانی عمل کند. این وضعیت، مشروعیت و اقتدار دیوان را در سطح بین‌المللی با چالش مواجه ساخته و ضرورت اصلاح ساختارها و تقویت استقلال آن را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

۵. مناقشه

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که شورای امنیت سازمان ملل متحد و دیوان بین‌المللی کیفری، علی‌رغم برخورداری از صلاحیت حقوقی و دسترسی به مستندات معتبر دربارهٔ نقض حقوق بشردوستانه توسط نیروهای ایالات متحده و ناتو در افغانستان، در ایفای نقش نظارتی، قضایی و پاسخ‌گو عمل کردی محدود، غیرمستقل و متأثر از ملاحظات سیاسی داشته‌اند. این نتیجه با برخی از تحقیقات پیشین هم‌خوانی دارد و در مواردی نیز با تحلیل‌های متفاوت مواجه است.

در پژوهش جواد صالحی (۱۳۹۹) تحت عنوان «ابعاد جرایم جنگی آمریکا در افغانستان و امکان سنجی تعقیب آن در دیوان بین‌المللی کیفری»، تأکید شده است که رفتار نیروهای نظامی و اطلاعاتی آمریکا در افغانستان، از منظر حقوق بین‌الملل کیفری، واجد وصف جنایت جنگی بوده و دیوان صلاحیت رسیده‌گی دارد؛ باین حال، عمل کرد دیوان در پی‌گیری این جرایم، به‌ویژه در قبال

مقامات ارشد، محدود و دیرهنگام ارزیابی شده است. این تحلیل با یافته‌های پژوهش حاضر هم‌سو است و بر ناکارآمدی دیوان در برابر فشارهای سیاسی تأکید دارد.

هم‌چنین، مقاله سیدزاده ثانی و طهمان طرقي (۱۴۰۰) با عنوان «مقابله آمریکا با دیوان کیفری بین‌المللی در پرونده افغانستان»، نشان می‌دهد که ایالات متحده با استفاده از ابزارهای حقوقی و سیاسی، از جمله تصویب «قانون حمایت از اعضای خدماتی آمریکا»^۱، انعقاد موافقت‌نامه‌های ماده ۹۸، و تهدید به تحریم قضاات دیوان، عملاً مانع از پیش‌رفت تحقیقات شده است. این یافته نیز با فرضیه پژوهش حاضر مبنی بر تأثیر ساختار قدرت و ملاحظات سیاسی بر عمل‌کرد نهادهای بین‌المللی هم‌راست است.

در مقابل، برخی تحلیل‌ها مانند مقاله جواد صالحی (۱۴۰۱) درباره «چشم‌انداز عبور از موانع صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی در وضعیت افغانستان»، بر ظرفیت حقوقی دیوان برای پی‌گیری جرایم ارتكابی در قلمرو افغانستان تأکید کرده و عمل‌کرد دیوان را از منظر حقوقی قابل دفاع دانسته‌اند. این دیدگاه، هرچند از نظر حقوقی مستدل است، اما از منظر عملی و سیاسی با یافته‌های پژوهش حاضر در تعارض است؛ زیرا در عمل، دیوان نتوانسته است از این ظرفیت حقوقی برای تعقیب مؤثر مرتکبان استفاده کند.

در مجموع، یافته‌های این پژوهش با بخش قابل توجهی از ادبیات موجود هم‌سو است و بر این نکته تأکید دارد که نهادهای بین‌المللی، به‌ویژه در مواجهه با قدرت‌های بزرگ، دچار محدودیت‌های ساختاری و سیاسی هستند. این امر، ضرورت بازنگری در سازوکارهای پاسخ‌گویی بین‌المللی و تقویت استقلال نهادی را بیش از پیش آشکار می‌سازد.

۶. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با تمرکز بر عمل‌کرد شورای امنیت سازمان ملل متحد و دیوان بین‌المللی کیفری در قبال نقض‌های مستند حقوق بین‌الملل بشردوستانه توسط نیروهای ایالات متحده و ناتو در افغانستان، نشان داد که این دو نهاد بین‌المللی، علی‌رغم برخورداری از صلاحیت حقوقی و دسترسی به مستندات معتبر، در ایفای نقش نظارتی، قضایی و پاسخ‌گو، عمل‌کردی ناکارآمد، منفعل و غیرمستقل داشته‌اند. یافته‌های تحقیق فرضیه اصلی را تأیید می‌کند؛ به‌ویژه آن‌که ملاحظات سیاسی، ساختار قدرت در نظام بین‌الملل، و محدودیت‌های حقوقی در صلاحیت و اجراء، مانع از تحقق عدالت کیفری بین‌المللی شده‌اند.

شورای امنیت، با وجود صدور قطع‌نامه‌های متعدد، در مواجهه با جنایات جنگی ارتكابی و نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه در افغانستان، تحت تأثیر منافع قدرت‌های بزرگ، به‌ویژه ایالات متحده، روی کردی منفعل اتخاذ کرده و از بهره‌گیری مؤثر از ابزارهای الزام‌آور خود، از جمله ارجاع پرونده به دیوان، خودداری نموده است. دیوان بین‌المللی کیفری نیز، با وجود صلاحیت سرزمینی و موضوعی، در عمل نتوانسته است تحقیقات مستقل و پی‌گیری قضایی مؤثری را در قبال جنایات ارتكابی توسط نیروهای امریکایی و ناتو انجام دهد. توقف تحقیقات، اولویت‌بندی سیاسی در بررسی پرونده‌ها، و تمرکز بر گروه‌های غیردولتی، همه‌گی نشان‌دهنده تأثیرپذیری دیوان از فشارهای سیاسی و ضعف در استقلال نهادی آن است.

در مجموع، این وضعیت نه‌تنها مشروعیت نهادهای بین‌المللی را با چالش مواجه ساخته، بل‌که ضرورت اصلاح ساختارهای حقوقی و تقویت مکانیزم‌های پاسخ‌گویی بین‌المللی را بیش از پیش آشکار می‌سازد. تحقق عدالت کیفری در موارد نقض حقوق بشردوستانه، مستلزم اراده سیاسی، استقلال نهادی، و حمایت مؤثر جامعه جهانی از نهادهای مسؤول است.

تضاد منافع

نویسندگان بیان می‌دارند، که هیچ‌گونه تضاد منافی در رابطه به این تحقیق وجود ندارد.

ORCID

Golamali ghasemi

Alimohammad Ekhtiyari

<https://orcid.org/0000-0002-7998-9354>

<https://orcid.org/0009-0009-0207-5405>

منابع

۱. امیری، میلاد؛ مسعودی مقام، اسدالله؛ ابوالحبيب، سیده سحر. (۱۳۹۹). «بررسی وضعیت افغانستان در دیوان کیفری بین‌المللی». فصل‌نامه حقوق قضایی. شماره ۲۷. ۲۹-۵۰. <https://elmnnet.ir/doc/2583068-41061>
۲. حسینی، سیده لطیفه. (۱۳۹۳). «بررسی مفهوم حقوق بشر». دفتر مطالعات نظام سازی اسلامی. پژوهش‌کده شورای نگهبان، شماره ۱۳۹۳۰۰۰۷. ۱-۲۵. https://ccri.ac.ir/files/fa/news_files/11112.pdf
۳. سیدزاده ثانی، سیدمهدی؛ طهران طرقي، محمد. (۱۴۰۰). «مقابله آمریکا با دیوان کیفری بین‌المللی در پرونده افغانستان». پژوهش‌نامه ایرانی سیاست بین‌الملل. شماره ۱. ۱۷۷-۲۰۴. <https://doi.org/10.22067/irlip.2021.21381.0>
۴. ضیائی بیگدلی، محمدرضا. (۱۴۰۰). حقوق بین‌الملل عمومی. چ ۷۴. تهران: نشر گنج دانش.

۵. صالحی، جواد. (۱۳۹۹). «ابعاد جرایم جنگی آمریکا در افغانستان و امکان سنجی تعقیب آن در دیوان بین‌المللی کیفری (با تأکید بر رویکردهای رسانه‌ای)». پژوهش‌نامه رسانه بین‌الملل.

شماره ۵. ۶۳-۹۱. <https://ensani.ir/fa/article/download/436569>

۶ صالحی، جواد. (۱۴۰۱). «چشم‌انداز عبور از موانع صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی در وضعیت افغانستان». آموزه‌های حقوق کیفری. شماره ۲۳. ۱۷۹-۲۰۲.

<https://doi.org/10.30513/cld.2023.4158.1665>

7. Afghan Paper. (n.d.). <https://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=174480> [in Persian]
8. Arms Trade Treaty. (2013). United Nations, New York.
9. BBC News. (n.d.). <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-39585129> [in Persian]
10. BBC Persian. (n.d.). <https://www.bbc.com/persian> [in Persian]
11. Charter of the United Nations. (1945).
12. Hague Conference. (1907). Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land. The Hague.
13. Human Rights Watch. (2009). <https://www.hrw.org/news/2009/05/11/afghanistan-us-white-phosphorus-use> [in Persian]
14. International Committee of the Red Cross. (1864). Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field. Geneva.
15. International Committee of the Red Cross. (1929). Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva.
16. International Committee of the Red Cross. (1949). Geneva Conventions I-IV Relative to the Protection of Victims of Armed Conflicts. Geneva.
17. International Committee of the Red Cross. (1977). Protocols Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of Armed Conflicts. Geneva.
18. Office of the Prosecutor (ICC). (2007). Policy Paper on the Interests of Justice, ICC-OTP-2007.
19. Office of the Prosecutor (ICC). (2013). Report on Preliminary Examination Activities, ICC-OTP-2012.
20. Office of the Prosecutor (ICC). (2013). Report on Preliminary Examination Activities, ICC-OTP-2013.
21. Office of the Prosecutor (ICC). (2014). Report on Preliminary Examination Activities, ICC-OTP-2014.
22. Office of the Prosecutor (ICC). (2015). Report on Preliminary Examination Activities, ICC-OTP-2015.
23. Rome Statute of the International Criminal Court. (1998).
24. UNAMA. (n.d.). Protection of Civilians Reports. <https://unama.unmissions.org/protection-of-civilians-reports> [in Persian]
25. United Nations. (1945). Charter of the United Nations.
26. United Nations. (1972). Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction. Geneva.

27. United Nations. (1976). Convention on the Prohibition of Military or Any Other Hostile Use of Environmental Modification Techniques. Geneva.
28. United Nations. (1980). Convention on Certain Conventional Weapons. Geneva.
29. United Nations. (1997). Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction. Oslo.
30. United Nations. (1998). Rome Statute of the International Criminal Court. Rome.
31. United Nations. (2003). Protocol V to the Convention on Certain Conventional Weapons on Explosive Remnants of War. Geneva.
32. United Nations. (2008). Convention on Cluster Munitions. Dublin.
33. United Nations. (2013). Arms Trade Treaty. New York.
34. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (1954). Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict. The Hague.
35. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (1999). Second Protocol to the 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict. The Hague.
36. United Nations Security Council. (n.d.). <https://www.un.org/securitycouncil> [in Persian]
27. UN Documents. (1946). <https://undocs.org/S/RES/8> [in Persian]
38. UN Documents. (2001). <https://undocs.org/S/RES/1386/1773/> [in Persian]
39. UN Documents. (2003). <https://undocs.org/S/RES/1510> [in Persian]
40. UN Documents. (2009). <https://undocs.org/S/RES/1890> [in Persian]
41. UN Documents. (2021). <https://undocs.org/S/RES/2593/2615/> [in Persian]

References

1. Afghan Paper. (n.d.). <https://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=174480> [in Persian]
2. Amiri, Milad; Masoudi Mogham, Asadollah; Abolhabib, Seyedeh Sahar. (2020). "Examining the Situation of Afghanistan before the International Criminal Court." *Judicial Law Quarterly*, No. 27, pp. 29–50. <https://elmnet.ir/doc/2583068-41061> [in Persian]
3. Arms Trade Treaty. (2013). United Nations, New York.
4. BBC News. (n.d.). <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-39585129> [in Persian]
5. BBC Persian. (n.d.). <https://www.bbc.com/persian> [in Persian]
6. Charter of the United Nations. (1945).
7. Hague Conference. (1907). Convention (IV) Respecting the Laws and Customs of War on Land. The Hague.
8. Hosseini, Seyedeh Latifeh. (2014). "Examining the Concept of Human Rights." *Office for Islamic System-Building Studies, Guardian Council Research Institute*, Report No. 13930007, pp. 1–25. https://ccri.ac.ir/files/fa/news_files/11112.pdf [in Persian]
9. Human Rights Watch. (2009). <https://www.hrw.org/news/2009/05/11/afghanistan-us-white-phosphorus-use> [in Persian]

10. International Committee of the Red Cross. (1864). Geneva Convention for the Amelioration of the Condition of the Wounded in Armies in the Field. Geneva.
 11. International Committee of the Red Cross. (1929). Geneva Convention Relative to the Treatment of Prisoners of War. Geneva.
 12. International Committee of the Red Cross. (1949). Geneva Conventions I–IV Relative to the Protection of Victims of Armed Conflicts. Geneva.
 13. International Committee of the Red Cross. (1977). Protocols Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and Relating to the Protection of Victims of Armed Conflicts. Geneva.
 14. Office of the Prosecutor (ICC). (2007). Policy Paper on the Interests of Justice, ICC-OTP-2007.
 15. Office of the Prosecutor (ICC). (2013). Report on Preliminary Examination Activities, ICC-OTP-2012.
 16. Office of the Prosecutor (ICC). (2013). Report on Preliminary Examination Activities, ICC-OTP-2013.
 17. Office of the Prosecutor (ICC). (2014). Report on Preliminary Examination Activities, ICC-OTP-2014.
 18. Office of the Prosecutor (ICC). (2015). Report on Preliminary Examination Activities, ICC-OTP-2015.
 19. Rome Statute of the International Criminal Court. (1998).
 20. Salehi, Javad. (2020). “Dimensions of U.S. War Crimes in Afghanistan and the Feasibility of Their Prosecution before the International Criminal Court (with Emphasis on Media Approaches).” *International Media Research Journal*, No. 5, pp. 63–91. <https://ensani.ir/fa/article/download/436569> [in Persian]
 21. Salehi, Javad. (2023). “Prospects for Overcoming Jurisdictional Obstacles of the International Criminal Court in the Situation of Afghanistan.” *Criminal Law Teachings*, No. 23, pp. 179–202. <https://doi.org/10.30513/cld.2023.4158.1665> [in Persian]
 22. Seyedzadeh Sani, Seyed Mehdi; Tahan Taraghi, Mohammad. (2021). “The United States’ Confrontation with the International Criminal Court in the Afghanistan Case.” *Iranian Journal of International Politics*, No. 1, pp. 177–204. <https://doi.org/10.22067/irlip.2021.21381.0> [in Persian]
 23. UNAMA. (n.d.). Protection of Civilians Reports. <https://unama.unmissions.org/protection-of-civilians-reports> [in Persian]
 24. United Nations. (1945). Charter of the United Nations.
 25. United Nations. (1972). Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on Their Destruction. Geneva.
 26. United Nations. (1976). Convention on the Prohibition of Military or Any Other Hostile Use of Environmental Modification Techniques. Geneva.
 27. United Nations. (1980). Convention on Certain Conventional Weapons. Geneva.
 28. United Nations. (1997). Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on Their Destruction. Oslo.
 29. United Nations. (1998). Rome Statute of the International Criminal Court. Rome.
 30. United Nations. (2003). Protocol V to the Convention on Certain Conventional Weapons on Explosive Remnants of War. Geneva.
 31. United Nations. (2008). Convention on Cluster Munitions. Dublin.
-

32. United Nations. (2013). Arms Trade Treaty. New York.
 33. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (1954). Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict. The Hague.
 34. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization. (1999). Second Protocol to the 1954 Hague Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict. The Hague.
 35. United Nations Security Council. (n.d.). <https://www.un.org/securitycouncil> [in Persian]
 36. UN Documents. (1946). <https://undocs.org/S/RES/8> [in Persian]
 37. UN Documents. (2001). <https://undocs.org/S/RES/1386/1773/> [in Persian]
 38. UN Documents. (2003). <https://undocs.org/S/RES/1510> [in Persian]
 39. UN Documents. (2009). <https://undocs.org/S/RES/1890> [in Persian]
 40. UN Documents. (2021). <https://undocs.org/S/RES/2593/2615/> [in Persian]
 41. Ziaei Bigdeli, Mohammad Reza. (2021). *Public International Law* (74th ed.). Tehran: Ganj-e Danesh Publications. [in Persian]
-